

Suomalaisuuden representaatioita Ruotsissa

Suomenkielinen tiivistelmä väitöskirjatutkimuksesta *Representations of Finnishness in Sweden*. Soveltavan Kielentutkimuksen Keskus, Jyväskylän yliopisto, 2008. s. 201

Käsittelen väitöskirjassani *Representations of Finnishness in Sweden* ruotsinsuomalaisten nuorten aikuisten käsityksiä suomalaisuudesta, Suomesta, suomenkielisyydestä sekä kaksi- ja monikielisyydestä Ruotsissa. Suomalaiset muodostavat Ruotsin suurimman vähemmistön ja ovat olleet vuodesta 1999 lukien yksi Ruotsin viidestä kansallisesta vähemmistöstä juutalaisten, saamelaisten, romanien ja tornionjokilaaksolaisten rinnalla. Suomen kielellä, ja muilla kansallisilla vähemmistökielillä, on Ruotsissa erityisasema ja ”suomalaiskysymys” on pitkälti myös kielikysymys. Suomen kieli mielletään usein suomalaisuuden merkitsijäksi Ruotsissa, ehkä pitkälti siksi, että suomalaisten ja ruotsalaisten väliset kulttuuriset ja ulkonäölliset erot mielletään yleensä häviävän pieniksi. Tutkimuksessani keskityn 1960- ja 1970-luvuilla Ruotsiin siirtolaisiksi lähteneiden suomenkielisten suomalaisten toiseen sukupolveen. Olen rajannut tutkimuksen koskemaan ainoastaan suomenkielisiä suomalaisia, vaikka Ruotsiin lähti myös paljon ruotsinkielistä väestöä suurten muuttoliikkeiden vuosina 1960 ja 1970-lukujen taitteessa. Olen kiinnostunut arjenkokemuksista uudessa kieliympäristössä, ja suomenkielisillä perheillä oli varsin toisenlaisia haasteita edessään kuin ruotsinkielisillä suomalaisilla.

Tutkimus koostuu viidestä pääluvusta, joista ensimmäisessä kuvaan tutkimuksen taustaa ja teoreettisia lähtökohtia. Toisessa luvussa pohdin siirtolaisuutta, siihen liitettävää termistöä ja termistön muutoksia globaalissa mittakaavassa sekä esittelen aikaisempaa tut-

kimusta suomalaissiirtolaisista Ruotsissa ja muualla maailmassa. Kolmas luku keskittyy kenttätöihin, haastattelujen tekemiseen ja niin haastattelu- kuin analyysimetodin valinnan pohtimiseen. Neljäs luku on suomalaisuuden representaatiorepertuaarien analyysi, ja etsii vastauksia kysymykseen ”mikä on suomalaisuutta Ruotsissa”. Viidennessä luvussa kokoon tutkimuksen keskeiset tulokset ja pohdin valitsemieni lähtökohtien, metodien ja analyysitavan sopivuutta sekä sitä mihin tutkimukseni asettuu laajemmassa toista sukupolven käsittelevän tutkimuksen kentässä.

Tutkimuksen kenttätyöt ja avainhenkilöt

Tutkimukseni on etnografinen haastattelututkimus. Olen kerännyt haastatteluaineiston vuosien 2002 ja 2006 välisenä aikana Mälarin laakson alueella Keski-Ruotsissa. Ensimmäinen kenttätyömatka suuntautui keväällä 2002 Köpingin kaupunkiin, joka sijaitsee Mälarin laakson läntisessä pohjukassa. Vuonna 2004 tein kenttätyöjakson Västeråsissa, vuosina 2005 ja 2006 haastattelin pääasiassa henkilöitä, jota asuivat Tukholman alueella. Aineistonkeruumetodina käytin temaattisia haastatteluja, joita täydensin palautekeskusteluilla. Olen tehnyt kaikki haastattelut itse ja kielinä käytettiin – haastateltavan toiveen mukaan – ruotsia tai/ja suomea. Haastattelut tehtiin joko yksilöhaastatteluna tai ryhmässä. Haastattelin kaiken kaikkiaan 29 toisen sukupolven suomalaista, joista valitsin kymmenen *avainhenkilöä*, joiden haastatteluihin keksityn väitöskirjassani.

Valitsin kultakin kenttätyöalueelta kahdesta neljään edustajaa. Köpingin avainhenkilöt olivat ensimmäiset kontaktini suomalaisiin Ruotsissa, Västeråsissa haastattelin opiskelijoita ja äitejä, Tukholman alueella haastateltavia yhdisti lähiössä kasvaminen. Alla olevasta taulukosta käyvät ilmi kenttätyöpaikkakunnat, kenttätöiden ajankohdat, avainhenkilöt ja tutkimuksen kannalta tärkeät henkilötiedot. Nimet ovat pseudonyymejä, jotka suurin osa avainhenkilöistä keksi itse itselleen.

TAULUKKO 1. Kenttätyöalueet ja avainhenkilöt.		
Alue ja vuosi	Ryhmä	Avainhenkilöt
Köping 2002	Ensikontaktit	Sandra, Maria
Västerås 2004	Äidit ja opiskelijat	Pia, Katariina, Madeleine, Felix
Tukholma 2004	Lähiönuoret	Sofia
Tukholma 2005 & 2006	Lähiönuoret	Aki-Petteri, Sanna, Emma

Avainhenkilöiden joukko koostuu kahdeksasta naisesta ja kahdesta miehestä. Vaikka ikäjakauma oli laajahko, nuorin on syntynyt 1983 ja vanhin 1969, jakoivat kaikki kokemuksen varttumisesta ”epätyypillisissä” perheessä Ruotsissa. ”Epätyypillisiä” perheistä teki suomalaissiirtolaistausta ja monilla suomenkieli kotikielenä. Vaikkei kaikissa perheissä puhuttukaan suomea, suomalaisuus, siirtolaisuus ja niiden kautta erilaisuuden kokemukset olivat vahvasti mukana kaikkien avainhenkilöiden varttumisessa.

Kun määrittelen tutkimukseni käsittelevän suomalaissiirtolaisten toista sukupolvea, on hyvä hieman tarkastella sukupolven käsitettä. Siirtolaisuustutkimuksessa sukupolvien laskeminen aloitetaan yleensä niistä henkilöistä, jotka tekivät fyysisen siirtymisen maasta toiseen (Perelman & Waldinger 1997). Niinpä ne suomalaiset, jotka saapuivat Ruotsiin, muodostavat ensimmäisen sukupolven ja heidän lapsensa ovat toisen sukupolven suomalaissiirtolaisia ja näiden lapset puolestaan muodostavat kolmannen sukupolven. Suurin osa avainhenkilöistä on syntynyt Ruotsissa ja ne muutamat, jotka olivat syntyneet Suomessa, olivat vauvoja saapuessaan Ruotsiin. Yhden avainhenkilön suomalainen äiti oli syntynyt Ruotsissa, joten periaatteessa tämän henkilön voitaneen katsoa kuuluvan suomalaissiirtolaisten kolmanteen sukupolveen. Käytän haastateltavista kuitenkin yleisnimitystä toinen sukupolvi, koska he kaikki jakavat yhteisen avainkokemuksen suomalaissiirtolaisten lapsina varttumisesta Ruotsissa 1970- ja 1980-luvulla. Suomalaissiirtolaisten kontekstissa tämän tutkimuksen avainhenkilöt ovat samaa kokemuksellista sukupolvea vaikka nuorimman ja vanhimman välissä on 16 vuotta. (kts. Snellman 2003; Hoikkala 1999).

Viitekehys

Tutkimukseni perustuu sosiaalisen konstruktionismin lähtökohtaan maailman ja sosiaalisten todellisuuksien rakentumisesta. Pääpiirteissään tämä tarkoittaa sitä, että sosiaaliset todellisuudet ja rakentuvat ihmisten välisen vuorovaikutuksen kautta. Kieli ja kielenkäyttö ovat keskeisessä asemassa (Gerger 1994, 1999; Shotter 1993). Lähestymistapa painottaa erityisesti sosiaalisen vuorovaikutuksen sekä elämän dialogisuuden roolia, ja sen kiinnostuksen kohteet ovat sosiaaliset yhteisöt ja niiden vaikutus yksilön diskursseihin (Burr 1996). Yksi lähestymistavan perusolettamuksista on, että kielenkäyttö rakentaa yhteisöjä ja on keskeinen osa yhteisöjen toimintaa. Kieli siis luo ja muokkaa maailmaa, kielenkäytön kautta me toistamme tai muutamme käytäntöjä. Avainhenkilöiden puhuessa suomalaisuudesta he käyttävät tarjolla olevia konsepteja suomalaisuudesta, toisin sanoen suomalaisuuden diskursseja, toistaen ja tuottaen suomalaisuutta Ruotsissa. Sosiaaliselle konstruktionismille on ominaista käsitys siitä, että kaikki tieto on sidoksissa historialliseen ja kulttuuriseen ympäristöönsä eikä mitään voida käsitellä objektiivisesti tai irrallaan historiallis-kulttuurisesta kontekstista.

Kielellä on ihmisyyhteisössä sosiaalinen tehtävä (Luukka 2000:138). Esimerkkinä tiedon ja ”faktan” historiallis-kulttuurisesta yhteydestä voimme tarkastella kaksikielisyyteen liitettyjä käsityksiä ja ”tutkimustietoa”. 1970-luvulle asti kaksikielisyyttä pidettiin tutkitusti äärimmäisen haitallisena kasvavan lapsen kehitykselle. Nykytutkimuksen valossa kaksikielisyys mielletään harmittomaksi, jopa ajattelua ja aivopuoliskojen vuoropuhelua vilkastuttavaksi, positiiviseksi asiaksi. Monikielisyyskeskustelu on muuttunut voimakkaasti sitten 1970-luvun kyseenalaistaen yksikielisyyden hegemoniaa (Pavlenko & Blackledge 2003; Blommaert 2005; Dyers 2008; Pavlenko 2005; Piller 2002).

Analyysimetodi ja keskeiset tulokset

Analyysimetodiksi olen valinnut representaatiorepertuaarien analyysin. Tutkimukseni viitekehyksessä olisi mahdollista käyttää myös muun muassa diskurssianalyysia, keskusteluanalyysia tai sisällönanalyysia. Olen valinnut representaatiorepertuaarien analyysin sik-

si, että olen kiinnostunut kielenkäytöstä; siitä, miten ihmiset puhuvat suomalaisuudesta, suomenkielisyydestä tai siirtolaisista Ruotsissa. Haastattelujen sisältö on tietysti keskeinen, mutta kiinnostukseni ja analyysin kohteena ovat puhumisen tavat, eli se, miten avainhenkilöt rakentavat suomalaisuuden diskurssia haastatteluissa. En ole kuitenkaan niinkään kiinnostunut siitä, miten ”totta” heidän tarinansa ovat. Kieli luo maailmaamme ja representaatiorepertuaarien analyysi tarjoaa mielestäni puhumisen tapojen kattavimman analyysin sosiaalisen konstruktionismin viitekehyksessä.

Nostin haastatteluaineistosta tarkastelun kohteeksi kaksi keskeistä representaatiorepertuaaria, joiden kautta avainhenkilöt tuottivat suomalaisuutta: kieli ja yhteisöt sekä erilaisuus, me vs. he. Ensin mainittu repertuaari käsittelee suomen kieltä ja ruotsia, kaksikielisyttä sekä kielitaitoa, jälkimmäinen rakentuu eri ryhmien vertailulle sekä erojen ja yhtäläisyyksien etsimiselle. Kieleen liittyvät teemat, kuten suomenkielisyys ja kaksikielisyys osana avainhenkilöiden arkea muodostivat ehdottomasti laajimman ja produktiivisimman representaatiorepertuaarin. Erilaisuus, me vs. he, muodosti toisen, laajan representaatiorepertuaarin, jossa avainhenkilöt puntaroivat omaa erilaisuuden ja samanlaisuuden kokemustaan ”100 % ruotsalasiin” nähden tai vertaavat itseään muihin ”ei-ruotsalasiin”.

TAULUKKO 2. Suomalaisuuden representaatiorepertuaarit.	
Kieli ja yhteisöt	Suomen / ruotsin käyttäminen, vähemmistökieltä puhuvassa perheessä varttuminen, suomen/ruotsinkielinen koulu, suomenkieliset yhteisöt, perheet, suku, urheiluseurat, kerhot, koululuokat, suomenkielinen kirkko osana Ruotsin kirkkoa jne.
Erilaisuus, me vs. he	Ryhmien välisten erojen diskurssiivinen rakentuminen. Puhumisen tavat: stereotypiat, huumori, imitaatiot ja aksentit.

Kaikilla avainhenkilöillä oli ainakin yksi suomenkielinen vanhempi, ja monien lapsuudenkodeissa puhuttiin pääasiassa suomea. Kahdeksalle kymmenestä avainhenkilöstä suomi oli ensimmäinen kieli, jota he oppivat puhumaan. Ruotsin kieleen monet tutustuivat pihaleikeissä ruotsinkielisten lasten kanssa tai vasta 7-vuotiaana oppivelvollisuuden myötä. Puolet avainhenkilöistä oli käynyt suomenkielisen peruskoulun. Paikkakunnasta

ja vanhempien aktiivisuudesta riippuen suomenkielistä peruskoulua oli käyty neljästä yhdeksään vuotta. Kaikki kuvasivat suomenkielisellä luokalla opiskelemista erinomaisen hyväksi asiaksi. Vaikka koulu osoittautuikin voimakkaaksi identiteetin muovaajaksi, ei se kuitenkaan ollut ainut suomalaisen identiteetin luoja. Avainhenkilöiden mukaan koti ja perhe tapoineen ovat suomalaisen identiteetin, kielitaidon ja suomalaisuuden tärkeimmät luojat ja ylläpitäjät. Kaikkien mielestä kodeilla on päävastuu suomenkielisyyden ja suomalaisuuden ylläpitämisessä. (vrt. Edwards 2006:6, kts. myös Österlund-Pötszh 2003)

Kaikkien avainhenkilöiden mielestä suomen kielen taito ja suomalainen tausta olivat positiivisia ja iloisia asioita. Suomen kieli miellettiin toisinaan lähinnä kommunikaatiovälineeksi, toisinaan se taas sai henkilökohtaisempia ulottuvuuksia ja kielestä puhuttiin usein ”sydämen kielenä”. Suomen kieli oli monelle kodin ja tunteiden kieli, joka kuuluu yksityiselle alueelle. Ruotsi sen sijaan oli julkisen alueen kieli ja sillä puhuttiin ”tärkeistä asioista”, jotka kuuluvat julkiselle alueelle kuten pankissa asuntolainasta keskusteleminen tai lääkärin vastaanotolla käyminen (ks. Piller 2002, Pavlenko 2005). Kaikki avainhenkilöt mainitsivat, että ruotsalainen yhteiskunta ei arvosta kaksikielisyyttä kieliparin ollessa suomi-ruotsi. Kieliparit kuten ruotsi-ranska tai ruotsi-englanti sen sijaan mainittiin esimerkkeinä ”hyvistä” kielipareista. Suomenkielisyyden vähäinen tai olematon arvostus ei kuitenkaan näyttänyt liiemmin haittaavan tutkimukseen osallistuneita. Päinvastoin: avainhenkilöt kumosivat ajatuksen, jonka mukaan vähemmän arvostettujen vähemmistökielten puhujat hakisivat etäisyyttä ei-arvotettuun kieleen ja kulttuuriin. (vrt. Ågren 2006: 167–169, Lainio 1996: 271–272.) Tämä on erityisen ilahduttava tutkimustulos ruotsin-suomalaisten identiteetin kannalta. Suomenkielisyydellä ja suomalaisuudella - määriteltiinpä se miten vaan - on voimakas symbolinen ulottuvuus ja merkitys avainhenkilöille kielitaidosta riippumatta.

Kielikysymys on aina myös poliittinen. Vähemmistökieliä tai kaksikielisyyttä pohdittaessa, etsitään väistämättä myös vastausta kysymykseen siitä, miten merkittävä yhteinen kieli on etniselle identiteetille ja yhteisölle. Kielikysymyksen poliittisuudesta kertovat myös haastattelujen kohdat, joissa avainhenkilöt pohtivat omaa, yhteisön ja yhteiskunnan vastuuta suomenkielisyyden jatkumisessa. Valtaosan mielestä vähemmistökielistä huolehti-

minen kuuluu kodille ja vain harva edes ajatteli pyytävänsä saatikka vaativansa yhteiskunnalta suomenkielisiä palveluita. Vielä harvempi oli valmis konkreettisiin toimiin suomenkielisyyden turvaamiseksi. Etnisyys näyttäytyy tässä tutkimuksessa ehdottoman yksityisenä ja kodin seinien sisälle kuluvana.

Kielen ja yhteisöjen representaatiorepertuaarin lukeutuvat myös sellaiset yhteisöt, joiden ensisijainen funktio ei enää ole suomenkielisten henkilöiden tapaaminen. Esimerkkinä tämänlaisesta yhteisöstä mainittakoon Köpingin pesäpallojoukkue, jonka suomenkielisyys on hitaasti hävinnyt uusien suomea taitamattomien jäsenten liittyessä joukkueeseen. Pesäpallon pelaaminen sen sijaan on edelleen “suomalaista” toimintaa, vaikkei sitä pelatessa suomea enää puhutakaan. Suomalaissiirtolaisten perustamien kerhojen ja yhdistysten merkitys on muuttunut kuluneiden vuosikymmenten aikana: vain harva toisen sukupolven suomalainen kaipaa suomenkielistä yhdistystoimintaa vaikka kenties haluaakin viettää vapaa-aikaansa suomalaisten kanssa. Jotkut osallistuivat RSN:n toimintaan ja nuorisotoiminnasta keskusteltaessa sivuttiin poikkeuksetta suomenkielisen toiminnan mielekkyyttä jos valtaosa jäsenistä kommunikoi pääasiassa ruotsiksi.

Haastatteluissa keskusteltiin vilkkaasti urheilusta ja urheilutapahtumista sekä niiden merkityksestä etniselle identiteetille. Urheilutapahtumista ja etnisyyden kokemuksesta yhtälöstä puhuessaan avainhenkilöt käyttivät paljon huumoria, kliseisiä karikatyyreja ja ironiaa. Urheilusta puhuttaessa on mukana paljon naurua. Tulkitsen näissä kohdissa esiintyvää runsasta huumoria ja naurua niin, että huumori luo etäisyyttä aiheeseen ja naurun avulla puhuja tavallaan vetää rajan itsensä ja aiheen välille. (ks. Billig 1995, Condor 2000.) Naurua syntyi pitkälti myös siksi, että monet urheilutarinat olivat yksinkertaisesti hulttoman hauskoja.

Ne, jotka eivät osanneet lainkaan suomea, antoivat suomen kielelle “mystisiä” piirteitä. Kielitaidon uskottiin avaavan uusia ulottuvuuksia suomalaisessa kulttuurissa, jopa olevan yksi ja sama asia. Mielikuva kielen ja kulttuuri symbioottisesta suhteesta ei ole yllättävä, Päinvastoin, se on varsin yleinen käsitys. Siirtolaisuuden kontekstissa kieli rinnastetaan kulttuuriin jopa niin, että kielen hiipumisen myötä kulttuurin otaksutaan häviävän. Löy-

dökseni tämän asian tiimoilta puhuvat muusta: avainhenkilöille suomenkielisyys ei ollut sama asia kuin suomalaisuus tai suomalainen kulttuuri. Moni korosti suomenkielisyyden merkitystä, mutta ei sulkenut sitä mahdollisuutta pois, että joku voi kokea itsensä suomalaisiksi ja olla ”ihan hyvä suomalainen” vaikkei suomea puhuisikaan. Haastatteluaineisto osoittaa, että suomalaisuus ei välttämättä katoa vaikkei suomen kieltä puhuttaisikaan muualla kuin kodeissa ja/tai elämän kapeilla osa-alueilla.

Suomen kielen taitamattomuus ei välttämättä korreloi mitenkään subjektiivisen suomalaisuuden kokemuksen kanssa. Kielikysymys on hyvin monimutkainen ja haastatteluista löytyy paljon puntarointia, ristiriitaisia mielipiteitä ja kiivastakin väittelyä, jota haastateltavat käyvät useimmiten itsensä kanssa. Ristiriitaiset mielipiteet ja väittelyt ovat esimerkkejä identiteettien rakentumisesta dialogisen prosessin kautta. Identiteeteistä neuvotellamme käymme vuoropuhelua toisinaan hiljaisesti itsemme kanssa, joskus äänekkäästi muiden kanssa. Etniset identiteetit, suomalaisuus mukaan lukien, ovat aina potentiaalisia kyseenalaistamisen kohteita. Identiteetit eivät koskaan ole itsestäänselvyyksiä vaan ryhmään kuulumisen ja poissulkemisen prosessi on jatkuvaa liikettä (ks. Verkuyten & de Wolf 2002: 373; Pavlenko & Blackledge 2003). Monet avainhenkilöt kertoivat vaikeistakin tilanteista, joissa heidän suomalaisuutensa tai ruotsalaisuutensa on kyseenalaistettu jopa julkisesti nolaamalla.

Eriyksen mielenkiintoista erilaisuuden tarkastelussa onkin erilaisuuden ja samanlaisuuden voimakas ristiriita: Yhtäältä suomalaisuutta ja ruotsalaisuutta kuvataan niin samankaltaisiksi, että kielen lisäksi eroja on mahdotonta nimetä. Suomalaisten sosiaalisen imagon komeettamainen nousu Ruotsissa selitetään suomalaisten ja ruotsalaisten samanlaisuudella. Toisaalta haastateltavat korostivat voimakkaasti suomalaisuuden erilaisuutta ruotsalaisuuteen verrattuna. Ristiriita luo neuvotteluja, uusia konstruktioita ja merkityksiä – suomalaisuus muuttuu jatkuvasti. Neuvottelujen kautta syntyvät uudet merkitykset koetaan usein miten vapauttavina, uusina mahdollisuuksina olla suomalainen, ruotsinsuomalainen, jopa ruotsalainen, tai vaihtelevasti jokaista. Dynaamisuus ja näyttääkin olevan merkittävin nimittäjä toisen sukupolven suomalaisuudelle Ruotsissa. Muutos ja sen pelko

voivat toisaalta aiheuttavat myös huolta ja surua siitä, että suomen kieli ja sen myötä myös suomalainen kulttuuri katoavat pyyhkien suomalaisuuden Ruotsissa jäljettämiin.

Tiivistäen toteankin: Suomalaisuus on abstrakti rakennelma, mielikuvituksen tuote, joka on jatkuvassa liikkeessä. Suomalaisuuden perinteikkäät elementit kuten saunominen ja siisu olivat toki merkittäviä suomalaisuuden määrittelemisen prosessissa, mutta niiden keskeinen asema on selkeästi väistymässä uusien määritelmien tieltä. Identiteetit muuttuvat neuvottelujen myötä ja tämän päivän nuorten aikuisten suomalaisuus Ruotsissa on hyvin toisenlainen kuin heidän vanhempiansa sukupolven suomalaisuus. Suomenkielisyydellä ei näytä olevan yhtä suurta painoarvoa suomalaisuuden rakentumisessa kuin pari vuosikymmentä sitten ja tutkimukseen osallistuneiden henkilöiden haastattelut kertovat suomalaisuudesta, joka on dynaaminen, moniulotteinen ja mitä suurimmissa määrin vapaaehtoinen. Tämän sukupolven suomalaisuus on varmasti myös erilainen kuin tulevien sukupolvien suomalaisuus tulee olemaan.

Tiivistelmässä viitatut lähteet

Billig, M. 1995. *Banal Nationalism*. London: Sage.

Blommaert, J. 2005. *Discourse. A Critical Introduction*. Cambridge: Cambridge University Press.

Burr, V. 1996. *An introduction to social constructionism*. London: Routledge.

Condor, S. 2000. Pride and Prejudice: Identity and Management in English People's Talk about this Country. *Discourse & Society* 11 (2), 175–205.

Dyers, C. 2008. Truncated Multilingualism or Language Shift? An Examination of Language Use in Intimate Domains in a New Non-Racial Working Class Township in South Africa. *Journal of Multilingual and Multicultural development* (29), 2, 110–126.

Edwards, J. 2006. Players and Power in Minority-group Settings. *Journal of Multilingual and Multicultural development* 27(1), 4–21.

Gerger, K.J. 1999. *An Invitation to Social Construction*. London: Sage.

Gerger, K.J. 1994. *Relatives and Relationships. Soundings in Social Construction*. Cambridge, Mass.: Harvard University Press.

- Hoikkala, T. 1999. Suuret ikäluokat ja työ. In R. Parikka (ed.) *Suomalaisen työhistoriaan. Korvesta konttoriin*. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.
- Lainio, J. & Leppänen, A. 2005. Sverigefinnars tankar om finskans möjligheter och rättigheter i Stockholm och Mälardalen - En intervjustudie. Rapport till Utredningen om finska språket i Stockholms- och Mälardalsregionen (Ju 2004:01). Finskt språk- och kulturcentrum, Mälardalens högskola. / Justitiedepartementet, Stockholm. Appendix 7 in SOU 2005: 40, *Rätten till mitt språk, Förstärkt minoritetsskydd. Delbetänkande från Utredningen om finska och sydsamiska språken*, 493–681.
- Lainio, J. (ed.) 1996. *Finnarnas historia i Sverige 3. Tiden efter 1945*. Helsingfors: Finska Historiska Samfundet & Stockholm: Nordiska Museet.
- Luukka, M.-R. 2000. Näkökulma luo kohteen: diskurssintutkimuksen taustaoletukset. In: K. Sajavaara & A. Piirainen-Marsh (eds.) *Kieli, diskurssi ja yhteisö*. Jyväskylän yliopisto: Soveltavan kielentutkimuksen keskus, 133–160.
- Pavlenko, A. 2005. *Emotions and Multilingualism*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Pavlenko, A. & Blackledge, A. (ed.) 2003. *Negotiation of Identities in Multilingual Contexts*. Clevedon: Multilingual Matters.
- Piller, I. 2002. *Bilingual couples talk: the discursive construction of hybridity*. Amsterdam/Philadelphia. John Benjamins.
- Perelmann, J. & Waldinger, R. 1997. Second Generation Decline? Children of Immigrants, Past and Present – A Reconsideration. *International Migration Review* 31(4), 893–922.
- Shotter, J. 1993. *Conversational realities: Constructing life through language*. London: Sage.
- Snellman, H. 2003. *Sallan suurin kylä - Göteborg*. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.
- Verkuyten, M. & de Wolf, A. 2002. Being, Feeling and Doing: Discourses and Ethnic Self-definitions among Minority Group Members. *Culture and Psychology* 8 (4), 371–399.
- Ågren, M. 2006. *Är du finsk, eller...? En etnologisk studie om att växa upp och leva med finsk bakgrund i Sverige*. Stockholm: Arkipelag.
- Österlund-Pötzsch, S. 2003. *American Plus. Etnisk identitet hos finlandssvenskaättlingar i Nordamerika*. Helsingfors: Svenska litteratursällskapet i Finland.